

İnsan hüquqlarının müdafiəsi Azərbaycan dövlət siyasətinin tərkib hissəsidir

Demokratik proseslərin və milli inkişafın ən vacib şərti kimi qəbul olunan insan hüquqlarına hörmət və onların müdafiəsi hər bir dövlətin ali vəzifəsidir.

Müasir dövrdə insan hüquq və azadlıqları sahəsində baş verən köklü dəyişikliklər həm milli, həm də beynəlxalq qanunvericilik normaları əsasında tənzimlənir. Hər hansı dövlətin hüquq sistemini hamılıqla qəbul edilmiş beynəlxalq hüquq normalarından və dövlətlərarası müqavilələrdən kənar təsəvvür etmək mümkün deyil.

Görkəmli hüquq elmləri doktoru İsaخان Vəliyev yazır: "Müstəqilliyinin bərpasından sonra dünya birliyinin üzvü kimi demokratik-hüquqi inkişaf yolunu seçən Azərbaycanda insan hüquqlarının demokratik dəyərlər çərçivəsində təmini bu sahədə dövlət siyasətinin əsas istiqamətlərindən biri hesab olunur. Azərbaycanın dünya birliyində müstəqil, hüquqi-demokratik dövlət kimi tanınması, ölkədə insan hüquq və azadlıqlarının təmin edilməsi, habeles, müdafiə olunması, məhz Ulu Öndər Heydər Əliyevin uzaqgörən siyasətinin nəticəsidir.

Bu siyasəti uğurla davam etdirən Prezident İlham Əliyev son illərdə respublikamızda insan hüquq və azadlıqlarının təmini prosesini daha da təkmilləşdirmiş və Azərbaycan bu sahədə böyük uğurlar qazanmışdır.

Konstitusiyanın qəbulundan sonra Azərbaycanda insan hüquqları ilə bağlı bir sıra yeni normativ-hüquqi aktlar qəbul olunmuş, mövcud qanunvericilik aktlarına xeyli sayda dəyişikliklər edilmiş, insan hüquqları sahəsində 30-a yaxın beynəlxalq Konvensiya və sazişlər imzalanmışdır. Ulu Öndərin 1998-ci il 22 fevral tarixli "İnsan və vətəndaş hüquqlarının və azadlıqlarının təmin edilməsi sahəsində tədbirlər haqqında" Fərmanı və 18 iyun 1998-ci il tarixli Sərəncamı ilə təsdiq edilmiş "İnsan hüquqlarının müdafiəsinə dair Dövlət Proqramı" insan hüquqlarının təminatı ilə bağlı yeni mexanizmlərin hazırlanması istiqamətində fundamental sənədlər hesab olunur. Təsdiq edilən Dövlət Proqramında, eyni zamanda, ölkəmizdə insan hüquqları üzrə müvəkkil təsisatının yaradılması nəzərdə tutulmuşdur. Ombudsman təsisatının yaradılması isə hüquqi dövlət quruculuğu istiqamətində aparılan islahatların məntiqi davamı idi".

2001-ci il dekabrın 28-də Milli Məclisdə "Azərbaycan Respublikasının insan hüquqları üzrə müvəkkil haqqında" Konstitusiyaya Qanunu qəbul edilmiş və müvəkkil təsisatının yaradılması, fəaliyyəti üçün maddi və hüquqi baza formalaşdırılmışdır. 2002-ci il martın 5-də Ulu Öndər Heydər Əliyev "Azərbaycan Respublikasının insan hüquqları üzrə müvəkkil (Ombudsman) haqqında" Azərbaycan Respublikası Konstitusiyaya Qanununun təbiiq edilməsi barədə Fərman imzalamışdır. 2002-ci il iyulun 2-də Milli Məclisdə Azərbaycanın ilk Ombudsmanı seçilmişdir.

İnsan hüquqlarının təmin olunmasını dövlət siyasətinin əsas istiqamətlərindən biri kimi müəyyənləşdirən Prezident İlham Əliyev 2007-ci ildə Sərəncam imzalayaraq bu sahədə dövlət proqramının qəbul olunduğu gün - iyunun 18-ni Azərbaycanda İnsan Hüquqları Günü elan etmişdir.

Ümummilli Lider tərəfindən insan hüquqları sahəsində aparılan islahatların uğurlu davamı olaraq, Prezident İlham Əliyevin 28 dekabr 2006-cı il tarixli Sərəncamı ilə "Azərbaycanda İnsan Hüquqlarının Müdafiəsi üzrə Milli Fəaliyyət Planı"nın təsdiq olunmuşdur. Bu sənəd, faktiki olaraq, Ulu Öndər tərəfindən qəbul edilmiş "İnsan Hüquqlarının Müdafiəsinə dair Dövlət Proqramı"nın məntiqi davamı olmaqla insan hüquqlarına yeni bir baxış sərgiləmiş, dövlət və vətəndaş cəmiyyəti arasında tərəfdaşlıq münasibətlərinin yaradılmasına xidmət etmişdir. İ. Vəliyevin fikrincə, milli fəaliyyət planı son dövrlərdə insan hüquqları sahəsində əldə olunan o böyük nailiyyətlərdən biri kimi ölkəmizdə siyasi sahədə milli maraqlardan biri olan insan hüquqlarının təmini üzrə görülən ardıcıl tədbirlərin genişləndirilməsində hüquq-müdafiə mexanizmlərinin təkmilləşdirilməsində və əhəlinin müxtəlif qruplarının hüquqlarının qorunmasının gücləndirilməsində yeni mərhələnin başlanğıcı olmuşdur.

Dövlət başçısının 27 dekabr 2011-ci il tarixli sərəncamı ilə "Azərbaycan Respublikasında insan hüquq və azadlıqlarının müdafiəsinin səmərəliliyini artırmaq sahəsində Milli Fəaliyyət Proqramı" təsdiq edilmişdir. Burada əhəlinin müxtəlif, o cümlədən, həssas qruplarına aid olan şəxslərin - qaçqın və məcburi köçkünləri, məhkumlar, hərbi qulluqçular, qadınlar, uşaqlar, ahıllar, əlillər və başqalarının hüquqlarının təmin edilməsində səmərəliliyin artırılması məqsədilə fəaliyyət istiqamətləri müəyyən olunmuşdur.

Bütün bunlarla yanaşı, Azərbaycan Respublikasının Cinayət Məcələsinə 2000-ci ildən indiyədək 300-ə yaxın dəyişikliklər edilmişdir ki, bu dəyişikliklərin böyük əksəriyyəti humanistləşdirməyə, liberallaşdırmaya, azadlıqdan məhrum etmə cəzalarının azaldılmasına və bütövlükdə, insan hüquq və azadlıqlarının təminatı mexanizminin təkmilləşdirilməsinə xidmət etmişdir.

Göründüyü kimi, insan hüquq və azadlıqlarının təminatı Azərbaycan dövlətinin yeritdiyi siyasətin prioritet istiqamətlərindən biridir və onun daim təkmilləşməsi yönündə mütemadi iş aparılır.

Müstəqil Azərbaycan həm də söz, fikir və mətbuat azadlığının maksimum səviyyədə təminatı baxımından MDB məkanında ən qabaqcıl yerlərdən birini tutur. Həyata keçirilən hüquqi islahatların qayəsini, ilk növbədə, insan hüquqlarının etibarlı təminatı, vətəndaşlara qayğılı münasibət, onlara yüksək keyfiyyətli xidmətlərin göstərilməsi təşkil edir ki, bu da təbiidir. "Dövlət siyasətinin mərkəzində ancaq bir qüvvə - Azərbaycan vətəndaşı dayanır" - deyən ölkə Prezidenti, mütemadi olaraq, ictimaiyyətlə görüşərək vətəndaşların qayğıları ilə maraqlanır, onların müaciələrinə həssaslıqla yanaşılmasını daim diqqət mərkəzində saxlayır və humanizm siyasətini uğurla davam etdirir. Təsədüfi deyil ki, ötən dövrdə Prezidentin imzaladığı sərəncamlarla 3800-dən çox şəxs azadlığa qovuşmuş, Azərbaycanın Birinci vitse-prezidenti, Heydər Əliyev Fondunun rəhbəri Mehriban xanım Əliyevanın təşəbbüsü ilə qəbul edilmiş 4 amnistiya aktı 40 mindən çox şəxsə şamil edilmişdir.

Düşünürəm ki, Prezident İlham

Əliyevin cəza siyasətində dekriminalaşdırma və humanistləşdirmə meyillərinin üstünlük təşkil etməsi dövlətimizin iqtisadi, siyasi, sosial və sair sahələrdə əldə etdiyi uğurlar və bununla bağlı beynəlxalq aləmdə güclü dövlətlərə xas olan artan nüfuzunun hamı tərəfindən qəbul edilməsi ilə şərtləndirilir.

"Güclü dövlət" Konsepsiyasının gündəmə gətirilməsi insan hüquq və azadlıqlarının müdafiəsi məsələsinə yeni bucaqdan baxılmasını zəruri etmişdir. Akademik Ramiz Mehdiyev qeyd etdiyi kimi, güclü dövlət anlayışını, ilk növbədə, dövlətin iqtisadi və siyasi sistemini legitimlik əsasında idarə etmək bacarığı kimi başa düşmək lazımdır. Müəllif, haqlı olaraq qeyd edir ki, güclü dövlət dünyəvi dövlətdir. Güclü dövlət transparent dövlət-idarəetmə sistemini dəstəkləmək üçün vətəndaşın demokratiklik hüququndan, demokratiyanın ifrat həddə yuvarlanmasının və nəticədə, çıxılmaz vəziyyətə düşməsinin qarşısını alan güclü hüquq-mühafizə strukturları ilə birlikdə istifadə edə bilən dövlətdir. İnsan hüquqlarına və azadlıqlarına hörmət etməyən güclü dövlət təsəvvürə gətirmək mümkün deyildir.

İnsan hüquq və azadlıqları və onun təminatı mexanizmi arasındakı münasibətlərdə ən optimal variantı tapmaq heç də sadə məsələ deyildir, əksinə, kifayət qədər mürəkkəb və global problemdir. Ölkə Prezidenti İlham Əliyev tərəfindən aparılan uğurlu siyasətin sözügedən problemə həlli istiqamətində mühüm rol oynadığı heç kimdə şübhə doğurmur.

İ. Vəliyev daha sonra yazır: "Dövlət başçısının praqmatik siyasətinin əsas istiqamətlərindən biri demokratikləşmə prosesini, siyasi və hüquqi islahatları cəmiyyətin inkişaf ahənginə uyğun daha da dərinləşdirmək, son nəticədə, qanunun aliliyini, insan hüquqlarının prioritetliyini bütün səviyyələrdə təmin etməkdir. İqtisadi cəhətdən inkişaf etməmiş hansısa dövlətdə demokratikləşməyə və vətəndaş cəmiyyəti quruculuğuna yönələn cəhdlər uğursuzluqla nəticələnir, çünki tətbiqinə cəhd göstərilən mütərəqqi yeniliklər vətəndaşların real yaşayış səviyyəsi və həyat tərzini uzaqlaşdırır. Məhz bu reallıqdan çıxış edən Azərbaycan Prezidenti hər iki təmənlə vəhdət şəklində yanaşılmasını vacib sayır və ölkənin uzunmüddətli inkişafını, məhz demokratik və iqtisadi islahatların paralel şəkildə davam etdirilməsi şərti ilə real hesab edir.

Oktyabrın 14-də Bakıda - Heydər Əliyev Mərkəzində Yeni Azərbaycan Partiyasının yaradılmasının 25 illiyinə həsr edilmiş təntənəli yubiley mərasimində Prezident bir daha vurğulamışdır ki, Azərbaycanda heç bir məhdudiyyət yoxdur. Sərbəst toplaşma azadlığı, söz azadlığı və bütün digər azadlıqlar tam şəkildə təmin edilir: "Demokratiyaya bizim bağlılığımız hansısa təşkilata xoş gəlmək üçün deyil, biz bunu şüurlu surətdə edirik ki, ölkəmiz hərtərəfli şəkildə inkişaf etsin"- deyən dövlət başçısı ölkəmizdə bundan sonra da bütün azadlıqların təmin ediləcəyini vurğulamışdır.

Bu sahədə qazanılan uğurlar, bir daha təsdiq edir ki, Azərbaycanda insan hüquq və azadlıqlarının yüksək səviyyədə təminatına yönəlmiş kompleks tədbirlərin davam etdirilməsi yüksək nəticələrin əldə olunmasına imkan yaradır. Ölkəmizdə insan hüquqlarının təmini istiqamətinin

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında
Kütləvi İnformasiya Vasitələrinin İnkişafına
Dövlət Dəstəyi Fondu

KİVDİF

www.kivdf.gov.az

Bu yazı Azərbaycan Respublikası Prezidenti yanında Kütləvi İnformasiya Vasitələrinin İnkişafına Dövlət Dəstəyi Fondunun maliyyə dəstəyi ilə "İnsan hüquq və azadlıqlarının müdafiəsi, vətəndaşların hüquqi, siyasi mədəniyyət səviyyəsinin yüksəldilməsi, sosial və siyasi fəallığının artırılması" istiqaməti çərçivəsində hazırlanıb

də həyata keçirilən tədbirlər, vətəndaş cəmiyyəti quruculuğu prosesinin əsas şərtlərindən biri kimi çıxış etməklə, neinki respublikamızda, həmçinin, beynəlxalq arenada yüksək qiymətləndirilir.

Azərbaycan insan hüquqlarının qorunması ilə bağlı bütün beynəlxalq sazişlərə qoşulmuşdur. İnsan hüquqlarının və azadlıqlarının qorunmasına, dövlət səviyyəsində göstərilən diqqətin ifadəsi kimi, "İnsan hüquqlarının və əsas azadlıqların qorunması haqqında" Avropa Konvensiyasından və "Mülki və siyasi hüquqlar haqqında" Beynəlxalq Paktdan irəli gələn öhdəliklərin genişmiqyaslı implementasiyası təmin edilmişdir".

Ölkəmizin insan hüquqları haqqında beynəlxalq sazişlərə qoşulması, bu sahədə normativ-hüquqi aktların insan hüquqlarına dair beynəlxalq standartlara tam uyğunluğunun təmin edilməsi, hüquqi mexanizmlərin təkmilləşdirilməsi, insan hüquqları sahəsində fəaliyyət göstərən beynəlxalq qurumlarla əməkdaşlığın daha da inkişaf etdirilməsi, bu sahədə fəaliyyət göstərən tanınmış Avropa İnstitutu və "beyin mərkəzləri"ndə tədqiqat və təhsil problemləri üzrə mütəxəssislərin hazırlanması, insan hüquqları haqqında öhdəliklərə riayət edilməsi və digər məsələlər dövlətin insan hüquqlarına verilən xüsusi diqqətin göstəricisidir.

Ölkə Prezidenti Cənab İlham Əliyevin 10 fevral 2017-ci il tarixli "Penitensiar sahədə fəaliyyətin təkmilləşdirilməsi, cəza siyasətinin humanistləşdirilməsi və cəmiyyətdən təcrid etmə ilə əlaqədar olmayan alternativ cəza və prosessual məcburiyyət tədbirlərinin tətbiqinin genişləndirilməsi

barədə" Sərəncamı və bu əsasda Cinayət, Mülki və İnzibati Prosessual qanunvericiliyə, "Vəkillər və vəkillik fəaliyyəti haqqında" qanuna insan hüquq və azadlıqlarının təmin edilməsi istiqamətində edilmiş əlavə və dəyişikliklər fondun maarifləndirmə işinin əsas leymotivini təşkil edir. Bir sıra beynəlxalq institutların, tanınmış ekspertlərin də etiraz etdiyi kimi, Azərbaycanda insan hüquq və azadlıqlarının təminatı istiqamətində yaradılmış qanunvericilik bazası, hətta bir çox sivil Avropa ölkələrinə də nümunə ola bilər. Ölkəmizin "ASAN Xidmət" institutunun nümunəsinin bir sıra ölkələrdə uğurla tətbiqi bunu bir daha təsdiq edir.

Hazırda sürətlə qloballaşan dünyanın ayrılmaz hissəsinə çevrilmiş Azərbaycan cəmiyyətində vətəndaşın hüquq və azadlıqlarının dərəcəsi və səviyyəsi dinamik şəkildə yüksəlməkdədir. Çünki insan hüquqları sahəsində fəaliyyət iqtisadi-siyasi və digər islahatları demokratikləşdirmə prosesinin, ictimai inkişafın keyfiyyətə daha yüksək pilləsinə doğru irəliləyişin mühüm tərkib hissəsidir. Şəxsiyyətin hüquq və azadlıqları konsepsiyası təsəvvürat münasibətlərində, sosial və hüquqi təsisatların demokratikləşdirilməsi prosesinin dərinləşdirilməsində, cəmiyyətdə özünüidarənin və özünütənzimləmənin genişləndirilməsində, cəmiyyətin mədəni-əxlaqi mühitinin təzələnməsində, siyasi-hüquqi mədəniyyətin yüksəldilməsində yeni prinsiplərin bərqərar olmasının geniş perspektivlərini nəzərə almaqla inkişaf edir.

Vahid Ömerov,
fəlsəfə üzrə fəlsəfə doktoru